

**YAHYAĞLU'NUN 'YAVUZ GÖZDEN YAVUZ DİLDEN' REDİFLİ
GAZELİ, BU GAZELE YAZILAN NAZİRELER VE AHMED PAŞA'NIN
YAHYAĞLU'NA NAZİRESİ****Tuncay ÖZTÜRK¹****ÖZ**

Şiirde kafiye ve redif kullanımı, şiirin ahengi ile doğrudan ilgili bir husustur. Redifin dize sonlarında simetrik olarak tekrarlanmasıyla anlam ve ahenk bütünlüğü sağlanır. Klasik Türk Edebiyatında nazîre, bir şairin manzum bir eserine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede yazılan şiir, olarak tanımlanır. Bu şiirlerde müşterek redif kullanımı oldukça yaygındır. Bu çalışma dört bölümden oluşur. Birinci bölüm giriş bölümüdür ve nazire ve ahenk hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde "yavuz" kelimesinin anlamı ve Türk şiirindeki kullanımına dair bilgi ve örnekler bulunmaktadır. Üçüncü bölümde zemin şiir, buna yazılan nazîreler belirtilmiş ve bilhassa Ahmed Paşa'nın dîvânında bulunan "yavuz gözden yavuz dilden" redifli şiir üzerinde durulmuştur. 4. bölümde ulaşılan sonuçlar özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: yavuz, nazire, Ahmed Paşa, redif.

**YAHYAĞLU'S GAZELS WITH REDIF "YAVUZ GÖZDEN YAVUZ
DİLDEN", NAZİRES WRITTEN WITH THIS GAZEL AND AHMED
PAŞA'S NAZİRES TO YAHYAĞLU****ABSTRACT**

The use of rhyme and redif in poetry is directly related to poetic harmony. Redif is repeated systematically at the end of the lines of a poem, which provides a sense of integrity and harmony. In Classical Turkish Literature, nazîre is identified as a poem which is written to a poet's poetic work, in the same meter and rhyme by another poet. The use of joint redif is quite common in this poetry. This study consists of four parts. The first part is the introduction section and general information about nazire and harmony will be given. In the second part, the meaning of the word "yavuz" and its use in Turkish poetry will be discussed. In the third chapter, it will be revealed that Ahmed Pasha's poem "Yavuz gözden yavuz dilden" is a redif poem. In section 4 the results will be summarized.

Key Words: yavuz, nazire, Ahmed Paşa, redif.

1. Giriş

“Nazîre, edebiyatta bir şiirin (genellikle gazel) başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılmış benzerlerine denir. Nazîre, beğenilen bir şiire karşı yazılır. Yeni yazılan şiirde orijinal şiirin biçimi ile konusu yeniden ele alınmış olur” (Pala, 2009: 354).

“Divan şiirinin önemli bir tarafını oluşturan redif, mısra sonlarında asıl kafiye harfi olan reviden sonra gelen ek ya da kelimelerdir” (Naci, 2004: 76). “Redifin dize sonlarında simetrik olarak tekrarlanmasıyla anlam ve âhenk bütünlüğü sağlanır. Böylece redif, bir konu etrafında şekillenerek, şiirin temasını meydana getirir. Hatta redifler, çoğu zaman şiirlerin ismi yerine kullanılır ve şiir, “su kasidesi”, gül kasidesi”, “sünbül kasidesi”, “güneş kasidesi”, “sühan kasidesi” gibi adlarla kimlik kazanır”(Kazan, 2004: 1).

“Ahenk, bir bütünü teşkil eden parçaların veya unsurların estetik ölçüler içinde birbiriyle uyuşması anlamına gelen, çeşitli ilim ve sanat dallarında kullanılan terimdir. Edebiyat terminolojisinde âhenk, üslûbun bir niteliği olarak şiir ve nesirde kelime ve cümlelerin adeta bir musiki tesiri yapacak şekilde art arda getirilmesiyle sağlanan uyumdur” (Yetiş, 1989: 516-17).

“Divan edebiyatında, kelime ve kelime gruplarının tekrarına dayalı bir anlatım tekniğinden bahsedilebilir. Bazı söz ve söz gruplarının belirli aralıklarla tekrarından doğan ahenk, anlam bütünleştiği zaman poetik bir fonksiyon icra eder ve meramın etkili bir biçimde sunulmasını sağlar” (Macit, 2005: 12). Çalışmamızda ele aldığımız “yavuz gözden yavuz dilden” redifi de tüm gazelerde ahengi sağlayan asli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Nazireciliğin ağır bastığı klâsik edebiyatımızda müşterek redifler oldukça fazladır. Bazı şiirler, rediflerinden dolayı sevilmiş, beğenilmiş ve diğer şâirler tarafından hem yazıldıkları devirde hem de daha sonraki dönemlerde tanzîr edilmişlerdir. Yeni bir manâ âlemine açılmış bu yolda şâirler, çoğu zaman aynı redifi kullanarak, kendi edebî kişiliklerini, bireysel farklılıklarını ortaya koymak istemişlerdir” (Tanpınar, 1982: 20). Devrinde şairler sultanı olarak nitelendirilen Ahmed Paşa (d. 1426 - ö. 1496) da beğendiği şiirlere nazîreler yazmış, kendi şiirleri de Necâtî, Zâtî, Bâkî gibi mühim isimler tarafından tanzîr edilmiştir. Dîvân'ında yer alan “yavuz gözden yavuz dilden” isimli gazeli de Yahyaoğlu isimli bir şaire nazîredir. Tezkîrelerde hayatı hakkında herhangi bir bilgi

bulamadığımız Yahyaoğlu, muhtemelen 15. yy şairidir ve kendisine yazılan nazîrelerin sayısının çokluğundan anladığımıza göre, devrinde tanınan bir şairdir.

2. "Yavuz" Kelimesinin Anlamı ve Türk Edebiyatında Kullanım Örnekleri

Yavuz sözcüğü eski Türkçe "yabız" kelimesinden gelir. Tarama Sözlüğü'nde kelimenin anlamı şöyle verilir:

yavuz, [yavız] 1. Kötü, fena. 2. Sert, azgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli. 3. Kötülük, fenalık.

yavuz dil: Nazar değmesine neden olacak kötü söz.

yavuz göz: Kem nazar, değen göz. (TDK, 1983:239)

Türk Dil Kurumu'nun resmi internet sitesindeki Büyük Türkçe Sözlük'te kelimenin anlamları şu şekilde verilmiştir:

yavuz: *sf.* 1. Güçlü, çetin. 2. İyi, gürbüz, güzel. 3. *esk.* Kötü, fena. ²

Yavuz kelimesinin en eski anlamı görüldüğü üzere olumsuzdur. Fakat günümüzde anlam iyileşmesine uğramış ve bu "kötü" anlamının zıddı olarak "iyi" anlamında kullanılmaktadır. Özellikle ağızlarda kelime hala varlığını sürdürür. Derleme Sözlüğü'nde kelime için şu anlamlar verilir:

1. İyi, güzel, iyi huylu. 2. Yiğit, mert. 3. Eli açık. 4. Becerikli, çalışkan. 5. Sert, keskin, yabanıl. 6. Isırgan (köpek için). (TDK, 1993: 4208)

Kelime, Türklerin en eski yazılı eserlerinden itibaren görülmektedir. Göktürk Kitabeleri'nde Kültigin Abidesi'nin doğu yüzünde şöyle bir cümlede karşımıza çıkar:

"İçre aşsız taşra tonsuz *yabız* yablak budunda üze olurtum." / İçte aşsız, dışta elbisesiz; düşkün, perişan milletin üzerine oturdum. (Ergin, 2007: 18)

Oğuz boyları arasındaki mücadeleyi anlatan Dede Korkut Hikayeleri'nde "Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyunu Beyan Eder" isimli hikayede, Kanlı Koca, oğluna şöyle öğüt verir:

Yavuz yerlere yeltendün, kayıda döngil

²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59b53782a80c57.01785903 (10.09.2017)

Ağ sakallu babanı, karıcık olmuş ananı buzlatmagıl (Gökyay, 1973: 85)

Yine Karahanlı dönemi eserlerinden olan Atabetü'l-Hakâyık'ta da yavuz kelimesi, "kötü" kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanılmıştır:

Yılan yumşak erke *yavuz* fi'l iter. (Arat, 1992: 87)

Bu kelimenin dîvân şiirinde kullanımı ise oldukça eskilere dayanır. Yunus'un şiirlerinde de bu kelime "kötü" kelimesinin yerine kullanılmıştır:

Gaflete verme özünü dünyâ-perestlik eyleyip

Görmez misin bu dünyâya iyi *yavuz* geldi gider (Tatçı, 2013: 263)

Görüldüğü üzere "yavuz" kelimesi Türk edebiyatının ilk safhalarında da kullanılan bir kelimedir. Bu kavram, divan şiirinde genellikle "yavuz gözden/nazardan/dilden sakınmak, ırag olmak" şeklinde bir bütün halinde kullanılır. Şair, Allah'ın, sevdiğini kötü gözlerden kötü sözlerden korumasını ister. Yine Yunus Emre'de böyle bir kullanıma rastlarız:

Dil niçe vasf itsün hüsnünile hulkunı kim

Hüsnünü Hak eylesün **yavuz göz**lerden ırag (Tatçı, 2013: 297)

Usûlî'nin iki gazelinde de aynı kullanım görülür:

Ayağın toğrağın **yavuz nazardan** saklasın Allah

Sana bed-hâh olanların başına bin belâ olsun

...

Hak cemâlün gülşenin bâd-ı nazardan saklasın

Hâk-i pâyin gevherin **yavuz nazardan** saklasın (İsen, 1990: 196-197)

Kelimenin "kötüleme" anlamıyla kullanımına da rastlanır. Necâtî dîvânındaki 595 numaralı gazelde böyle bir kullanım görülür:

Dalaşur diyü beni yâra **yavuzlama** rakîb

Ki iyi olmaz inen kapuda itün yavaşı (Yılmaz, 2015: 478)

Yavuz sözcüğü deyim olarak “yavuz sanmak” (kötülük dilemek, kötü niyet beslemek) şekliyle de kullanılır:

Sana **yavuz sanan**un ömri günü mâtem ola

Güzer idüp giceler ana şeb-i mihnet ola (Tanyeri, 1999: 245)

15. yüzyıl şairlerinden Cem Sultan'ın Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde yine aynı kullanım vardır:

İlahi devletin eyle ziyâde

Buna **yavuz sanan** olsun fütâde

...

Vücûdun eyle her arada mansûr

Buna **yavuz sananı** eyle makhûr (Okur, 1997: 310)

Yavuz sözcüğü dîvân şiirinin her döneminde görülse de günümüze yaklaştıkça kullanımının azaldığı dikkati çeker. İlk dönem eserlerinde hemen hemen her dîvânda veya mesnevîde yer alan bu kelimenin kullanımı dîvân edebiyatının sonlarına doğru azalmıştır. İncelediğimiz dîvanlar arasında son olarak 18. Yy. şairi Nedîm'de ve yine olumsuz anlamda; kötü göz, değen göz anlamında kullanılmıştır. Sultan Ahmed için yazdığı bir kasidesinde:

Mu'ammer eylesin **yavuz nazardan** saklasın Mevlâ

Kin onlardır binâ-yı izz ü şânın çâr erkânı (Macit, 2016: 63)

Divânında bulunan bir terkib-i bendinde de aynı kullanım görülür:

Cemâlin dâ'imâ **yavuz nazardan** sakla yâ Rabbî (Macit, 2016: 235)

“Yavuz” sözcüğünün tarama sözlüğündeki bir diğer anlamı “sert, azgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli”dir (TDK, 1983: 239). Yani “*yiğit, kahraman*” gibi olumlu bir anlam taşımakta, bu vesile ile erkek ismi olarak da kullanılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin 9. padişahı olan Sultan 1. Selim, “Yavuz” lakabıyla anılır.³ Joseph V.

³ Namık Kemal'in Yavuz Sultan Selim hakkında yazdığı kitaptan naklen: “Bu kitabın Türkçede kullanılış şeklini ve manasını izah eden Hammer mütercimi Mehmet Ata Bey şöyle diyor: Ahmed Vefik Paşa Lehce'de bu kelimeyi (şehid, yaramaz, haşin, uz ziddi suretinde ve uz kelimesini uygun, iyi, yarar, ceyyidi halim, oğuz diye izah ile, ikinci kelime “az olsun öz olsun, çok olup yavuz olacağına” şeklinde bir de darb-ı mesel yazar. Şu darb-ı meselin birinci kısmı malum ise de ikinci kısmını işittiğimiz yoktur. Çağatay Lugati olan Abuşka'da ne yavuzu ne de uz'un bu manasını göremiyoruz. Buharalı Şeyh Süleyman Efendi'nin 1298'de İstanbul'da tabedilen

Hammer, meşhur Osmanlı Tarihi'nde Yavuz Sultan Selim'in karakterinden bahsederken "yavuz" kelimesinin Osmanlılarca "keskin, eğilmez" anlamında kullanıldığını belirtir (J.V. Hammer, 2005: 358).

Türk edebiyatında bu kelime genellikle ilk anlamı ile kullanılmıştır. Kelimenin "güçlü, keskin vb." anlamıyla şiirde kullanımına az rastladığımızı belirtmeliyiz. Edirneli Nazmî'nin dîvânında bulunan "Târîh-i Şitâ-i Şedîd" isimli tarihinde kelime bir diğer anlamı olan "güçlü, çetin" anlamıyla kullanılmıştır:

Bu yıl şöyle yavuz kış oldu çok kar yağdı ki az kalub

Cihân tûfân olub kalmayıyazdı kimesne cânlı (Üst, 2012:1933)

Böyle farklı bir kullanıma daha Necâtî'nin bir gazelinde rastlarız. Şiirde yerel söyleyişlere, deyim ve atasözlerinin kullanımına fazlaca yer vermesiyle meşhur olan şairin bugün "Keskin sirke küpüne zarar" biçiminde kullanılan atasözündeki keskin anlamını yavuz kelimesiyle ifade etmesi dikkat çekicidir:

Sen turub sôfi yüzün ekşitdüğünden kime ne

Acıdur bîçâre yavuz sirke kendü kabını (Yılmaz, 2015: 478)

Ele aldığımız nazîre şiirlerde de "yavuz" kelimesi "kötü" anlamıyla kullanılmıştır.

3. Yahyaoglu'nun Şiiri ve Ahmed Paşa'nın Nazîre Gazeli

"Kendinden önceki şairlere söylediği nazirelerle edebiyatımızda bir nazirecilik çığırı açan Ahmed Paşa, çağdaşı veya kendinden önceki bazı şairlerin bir şiirini daha güzel söylemek hevesiyle bu yolu seçmiş ve bu yolda başarılı örnekler vermiştir. Bunda şiirin güzelliği, kafiyesi, bazen de redifin etkili olduğu söylenebilir" (Şentürk ve Kartal, 2005: 189).

Bilindiği üzere nazîre, bir şairin şiirine aynı vezin ve kafiyede yazılmış şiirdir. Şairin nazîre yazmadaki amacı zemin şiir dediğimiz

Çağatay-ı Türkî Osmanî lughatında ise yavuz: pâkîze, âlâ, nik, hûb, güzel, müstesnâ şeklinde yazılmıştır. Filhakika Osmanlılıkta "yavuz at" denildiği zaman herkes atın âlâsını, en kuvvetlisini anlar. (...) Yavuz kılıç yavuz at, kılıcın ve atın bütün hasselerini câmi, âlâsı, müstesnâsı demek olduğu gibi; Sultan Selim'e, Yavuz denilmesi padişahlık hasaisini tamamıyla haiz olmasından neş'et etmiş olacaktır. (Kemal, 1968: 10)

nazîre yazılan şiire olan beğenisi, onu geçmeyi arzulaması gibi sebepler olabilir. Yine bunların yanında genç şairlerin başarılı şiirleri kendilerine model alarak, bir nevi taklit ederek, şiirsel kabiliyetlerini geliştirmeye çalışmak da nazîre yazmada karşımıza bir sebep olarak çıkmaktadır. Fakat taklitten kasıt, aynı mazmun ve hayali kullanmak değil, çerçevesi belli bir alanda yeni manalar bulmak, aynı yolda başka türlü yürümeştir. Zaten nazîre yazan şairin amacı diğer şairin söylediklerinin aynısını söylemek değil, o şairi geçmektir. Ahmed Paşa da Yahyaoğlu'nun şiirini muhtemelen beğenmiş ve onu geçmeyi arzulayarak şu nazîreyi yazmıştır:

Tablo 1: Yahyaoğlu'nun şiiri ve Ahmed Paşa'nın ona nazîresi.

<u>Yahyaoğlu'nun gazeli (Zemin Şiir)</u>	<u>Ahmed Paşa'nın Gazeli (Nazîre)⁴</u>
1-Sakınduğumdan ol yârı yavuz gözden yavuz dilden	1-Sakınıp lâ'l-i dür-bârı yavuz gözden yavuz dilden
Helâk isterem ağyârı yavuz gözden yavuz dilden	Yazılmış hatt-ı jengâri yavuz gözden yavuz dilden
2-Bu resme gözde vü dilde olalıdan sakınuram	2-Çınâr el götürüp Hakka niyâz eyler ki sen sakla

⁴ İki şiir de mana ve hayal olarak pek çok benzerlik taşıdığından yalnızca Ahmed Paşa'nın gazelindeki beyitlerin günümüz Türkçesini vermeyi yeterli buluyoruz:

1- İnciler saçan kırmızı dudakını yavuz gözden yavuz dilden sakınıp bakır yeşili tüyler yazılmış.

2- Çınar el açıp Hak'tan şunu diler: (Allah'ım) Bu lale yanaklı servi (boylu sevgiliyi) yavuz gözden yavuz dilden sakla, koru.

3- Gerçi kimse hilekâr birini kötü sözden kötü gözden sakınmaz ama ben yine de seni yavuz gözden yavuz dilden sakınıyorum.

4- (Sevgili), keman gibi kaşları için kurban olan aşıklarının kanını, yavuz gözden yavuz dilden (korunmak için) alınına sürseydi bari.

5- Sen gönülleri yıkarak cefâ binasını sağlamlaştırdın. Duvarları yavuz gözden yavuz dilden (nazar değmesinden) harâb olmasın?

6- Yüzünü yabancılara gösterme, çalı çırpı (dost düşman) herkese söz açma. Taze gül bahçesini yavuz gözden yavuz dilden uzak etme.

7- Yan bakışın ne cadıdır ki fitne kılıcını eline alır, o büyücü yavuz gözden yavuz dilden (korunmak için) sihirler okur.

8- Ey sevgili! Rakip önünde sevgiye/güneşe müşteri çok olmaz. Sıcaklık, pazarı yavuz gözden yavuz dilden sakınır.

9- Ahmed'in kolunu muska gibi boynunda taşı ki Allah seni yavuz gözden yavuz dilden saklasın.

<p>Ben ol devletlü dildârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>3-Anun hüsni zamânında yıkılmasaydı korkaram</p> <p>Yapılan 'ışk bâzârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>4-Irag olmağıçün ol gül irag olmak dilemezem</p> <p>Bu bâğ u gülşenün hârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>5-Anun hüsni gülistânın, ederem, saklagıl deyü</p> <p>Hakâ bülbülleyin zârî, yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>6-Yavuz gözden yavuz dilden durur benüm üşendüğüm</p> <p>Ki düzetedüm bu eş'ârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>7-Bu Yahyâ oğluna gösterün kim ol yâriyiçün ister</p> <p>Bugün biti yazanları yavuz gözden yavuz dilden</p>	<p>Bu serv-i lâle-ruhsârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>3-Yavuz dilden yavuz gözden sakınırım seni gerçi</p> <p>Sakınmaz kimse mekkârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>4-Kemân ebrûsuna kurbân olan âşıkların kanın</p> <p>Süreydi alnına bâri yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>5-Gönüller yıkuban yaptım cefâ bünyâdını muhkem</p> <p>Harâb olmaya dîvârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>6-Yüzün gösterme ağyâra söz açma her has u hâra</p> <p>Irak etme tâze gül-zârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>7-Ne câzûdur k'alır gamzen eline fitneler tigin</p> <p>Okur efsûn sahhârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>8-Rakîb önünde cân olmaz inende müşterî mihre</p> <p>Sakınır germ bâzârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>9-Hamâyil gibi boynuna kolun kıl Ahmed'in heykel</p> <p>Ki saklaya seni Bâri yavuz gözden yavuz dilden (Tarlan, 1992: 230)</p>
---	---

“Nazîre tanımlarında genel olarak şu üç özellik üzerinde ittifak edildiğini görüyoruz:

a) Örnek alınan şiirle, yani zemin şiirle veya model şiirle vezin birliği,

b) Zemin/model şiirle kafiye, varsa redif birliği,

c) Zemin/model şiirle söyleyiş, anlam ve hayal benzerliği.”
(Köksal, 2006:27)

Bu üç kıstası iki şiirde kontrol ediyoruz:

a) Her iki şiir de “mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün” vezniyle yazılmıştır; vezin birliği vardır.

b) Her iki şiirde de “yavuz gözden yavuz dilden” redifi kullanılır; redif birliği vardır.

c) Her iki şiirde de şairler anlam ve hayal açısından benzer noktalardadır. Özellikle matla beyitleri neredeyse birebir aynıdır. Yine şiir içerisinde kullanılan anlamca ortak diyebileceğimiz kelimeler bulunur:

yâr = la'l-i dür-bâr ağyâr = rakîb ışk bâzârı = germ bâzârı
ve sevgiliyi yavuz gözden yavuz dilden sakınmak.

Görüldüğü üzere Ahmed Paşa'nın gazeli, Yahyaoğlu'na nazîredir. Yahyaoğlu'nun gazeli Ömer bin Mezîd'in Mecmuatü'n-Nezâir isimli eserinde bulunmaktadır. Mecmuatü'n-Nezâir 1437'de derlenmiştir. Ahmed Paşa'nın 1426 doğumlu olmasından mütevellit bu gazeli, mecmua derlendikten sonra yazılmıştır. Dolayısıyla Ömer bin Mezîd'in nazîre mecmuasında Ahmed Paşa'nın bu gazeli bulunmaz. Mecmuatü'n-Nezâir'de, başka şairlerin de Yahyaoğlu'nun bu şiirine nazîreleri vardır. Yahyaoğlu'na yazılan ilk gazeli olarak Hassân'ın⁵ gazeli verilmiştir. Nebî⁶, Rahîmî⁷, Zeynî⁸, Kerîmî⁹, Nücûmî¹⁰ ve Ömer¹¹ mahlaslı şairlerin de nazîreleri vardır:

⁵ Sehî Tezkiresi'nde Hassân şöyle tanıtılır: Mevlânâ Hassân, Sultân Murâd'ın şairlerindendir. Gazel ve nazm üslûbunda ustalığı malum, şiir kaidelerini bilmede mâhir, fasih ve belîğ kimse olup, kaside ve gazel tarzına çalışmış, inşa ve yazışmalarda el yatkınlığı kazanmıştır. Gazelde eşsiz, her cins nazımda mükemmel, güzel beyitleri çok, parlak ve güzel gazelleri fazladır. Sultan Murâd'a bağlı olarak ömrünün müddeti son ve zamanının vadisi nihayet bulup ahrete nakl etti. (İsen, 1998: 122)

Tablo 2: Yahyaoğlu'nun Zemin Şiiri ve Ona Yazılan Nazîrelerin Matla Beyitleri

<p>Yahyaoğlu'nun gazeli (Zemin Şiir)</p> <p>Sakınuğumdan ol yâri yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Helâk isterem ağyârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Bu resme gözde vü dilde olalıdan sakınuram</p> <p>Ben ol devletlü dildârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Anun hüsni zamânında yıkılmasaydı korkaram</p> <p>Yapılan 'ışk bâzârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Irag olmağıçün ol gül irag olmak dilemezem</p> <p>Bu bâğ u gülşenün hârı yavuz</p>	<p><u>Nazîre-i Hassân</u></p> <p>Sakınsun yâr gâfildür yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Sakınur ol ki 'âkildür yavuz gözden yavuz dilden</p> <p><u>Nazîre-i Nebî</u></p> <p>Cihân içinde maksûdum ilâhî bu durur senden</p> <p>Dutasın dûr dildârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p><u>Nazîre-i Rahîmî</u></p> <p>Îlâhî bekle ol yâri yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Ki bu kul kılmasun zârî yavuz gözden yavuz dilden</p> <p><u>Nazîre-i Zeynî</u></p> <p>Yaradan saklasun yâri yavuz</p>
--	--

⁶ Sehî Tezkiresi'nde Abdî maddesinde bahsi geçer. Abdî'nin babası ve Edirneli bir vaiz olduğu belirtilir. (İsen, 1998:233)

⁷ Tezkirelerde hakkında bilgi bulamadık.

⁸ Latîfî Tezkiresi'nde Zeynî hakkında şu bilgiler bulunur: "Merhum Zeynel Paşa'nın mahlasıdır. Vezirlerin olgunlarından, beylerin bilginlerindedir. Güzel fıkıh malumatı, Farsçada ve lügatçılık alanında engin bilgisi vardı." Çalışmamıza aldığımız nazîresinde de mahlası Paşa olarak geçmektedir: Neşât u 'ayş ile Pâşâ vücûdun müstedâm olsun. (İsen, 1999: 489)

⁹ Sehi Tezkiresinden: İlim ehli kısmındandır. Müderris olmuş kimsedir. Hoş tabiatlı, idraki tam, sözleri nazik ve temiz, şiir kaidelerini ve söz üslubunu iyi incelemiş, sözü pişkin, kelimeleri nükteli kimsedir. (İsen, 1998:168)

¹⁰ Sehî Tezkiresinden: Babası müneccim olduğundan Nücûmî mahlasını kullandı. Kendisi de yıldızlar ilmini iyi bilirdi. Şiiri hoş giden, gazelleri makbul, gazel üslûbunda mâhir, şiir sanatlarına kâdir kimsedir. (İsen, 1998:125)

¹¹ Sehî Tezkiresi ve Latîfî Tezkiresi'nde hakkında bilgi yoktur. Yalnızca Sehî Tezkiresi'nde İdris Bey'in babası olduğundan bahsedilir.

<p>gözden yavuz dilden Anun hüsni gülistânın, ederem, saklagıl deyü</p> <p>Haka bülbülleyin zârî, yavuz gözden yavuz dilden <i>Yavuz gözden yavuz dilden</i> durur benüm üşendüğüm</p> <p>Ki düzetdüm bu eş'ârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Bu Yahyâ oğluna gösterün kim ol yâriyiçün ister</p> <p>Bugün biti yazanları yavuz gözden yavuz dilden</p>	<p>gözden yavuz dilden Velî kahr etsün ağyârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p><u>Nazîre-i Nücûmî</u> Irag etsün seni Bârî yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Ben olmadım berî bârî yavuz gözden yavuz dilden</p> <p><u>Nazîre-i Kerîmî</u> Irah dut yâ Rab ol yârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Ki yoh dahı nigh-dârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p><u>Nazîre-i Ömer</u> Hüdâyâ bekleğil yârı yavuz gözden yavuz dilden</p> <p>Müşevveş etme dildârı yavuz gözden yavuz dilden</p>
---	--

Nazîre olarak yazılan şiirler, zemin şiiri bazı yönlerden hatırlatırlar. Bu durum nadir zamanlarda model olarak alınan şiirin şairinin adını veya mahlasını zikretmekle olsa da çoğunlukla ortak bazı kelimeler kullanmakla olur. Zaten nazîrenin muhteva olarak zemin şiirle aynı doğrultuda olması da gerekmektedir:

Yahyaoğlu'nun, yani zemin şiir sahibinin matla beyti:

*Sakınuğumdan ol yârı **yavuz gözden yavuz dilden***

Hassân'ın nazîresinin matla beyti:

*Sakınsun yâr gâfildür **yavuz gözden yavuz dilden***

Nebî'nin nazîresinin matla beyti:

*Berî dut yâ Rab ol yârı **yavuz gözden yavuz dilden***

Rahîmî'nin nazîresinin matla beyti:

*İlâhî bekle ol yârı **yavuz gözden yavuz dilden***

Zeynî'nin nazîresinin matla beyti:

Yaradan saklasun yâri yavuz gözden yavuz dilden

Kerîmî'nin nazîresinin matla beyti:

Irah dut yâ Rab ol yâri yavuz gözden yavuz dilden

Nücûmî'nin nazîresinin matla beyti:

Iraq etsün seni Bârî yavuz gözden yavuz dilden

Ömer'in nazîresinin matla beyti:

Hüdâyâ bekleğil yâri yavuz gözden yavuz dilden

Ahmed Paşa'nın nazîresinin matla beyti:

Sakınıp lâ'l-i dür-bârı yavuz gözden yavuz dilden

Altı çizili kelime ve kelime gruplarının hepsi aslında aynıdır ve beyitlerde şair sevdiği güzel için “Allah seni kötü gözden, kötü sözden korusun” gibi ortak bir anlama çıkmaktadır. Böylece bu şiirlerin hepsinin Yahyaoğlu'na nazîre olarak yazıldığı, muhteva, vezin, kafiye/redif ortaklığından anlaşılmaktadır. Bu birliktelikler Ahmed Paşa'nın gazelinin bu silsileye dâhil edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Ayrıca Ahmed Paşa, Yahyaoğlu'nun bu şiirine yazılan nazîrelerden de haberdardır. Kerîmî'nin makta beyti ile Ahmed Paşa'nın makta beyti neredeyse aynıdır:

Tablo 3: Kerîmî ve Ahmed Paşa'nın Matla Beyitlerinin Karşılaştırılması

<u>Kerîmî</u>	<u>Ahmed Paşa</u>
N'ola devletlü başınçün ki boynuna Kerîmî'nün	Hamâyil gibi boynuna kolun kıl Ahmed'in heykel
Hamâyil olsa kolları yavuz gözden yavuz dilden	Ki saklaya seni Bârî yavuz gözden yavuz dilden

4. Sonuç

Dîvân şairleri, gelenek içinde birbirlerinden etkilenmişler, bu etkileşimle birlikte kendi şahsiyetlerini bulmuşlardır. Özellikle orijinal mazmunlar, ilginç redifler, dikkat çekici kelime grupları şairleri heyecanlandırmış ve böyle şiirlere daha çok nazîre

yazılmıştır. "Yavuz" kelimesi zaman içerisinde yaşadığı anlamsal değişmeden dolayı ilgi çekici bir kelimedir. Fakat bu değişim dîvân edebiyatı döneminden sonradır ki araştırdığımız dîvânların ve nazîre mecmualarının hiçbirinde bu kelime Türk Dil Kurumu'nun belirttiği "iyi, güzel" anlamıyla karşımıza çıkmamıştır. Türkçe'nin elde bulunan ilk yazılı eseri olan Göktürk Kitâbeleri'nden itibaren kullanımda olan bu kelime Türk Halk Edebiyatının kurucu ve ilk şairlerinden 13. Yy şairi Yunus Emre dîvanında da karşımıza çıkmakta, klasik Türk şiirinin 18. Yy şairi Nedîm'de de bu kelimeye rastlanmaktadır. Fakat günümüze yaklaştıkça kelimenin görülme sıklığının azaldığı görülmüştür. Kelime genellikle "yavuz göz/nazar/dil/zaman/ad/yil(zaman, anlamında/iş gibi tamlamalar oluşturularak kullanılmış ve "yavuz sanmak", "kem gözden sakınmak" deyiminin karşılığı olarak "yavuz gözden yavuz dilden sakınmak" anlamında deyimleştirilmiştir. "Yavuz gözden yavuz dilden" biçimiyle kullanıldığında, kendi içinde de bir şiirsel ahank taşınması şairlerin de dikkatini çekmiştir. Böyle tekrara dayalı şiirlerde ahenk bunların içinde toplanmış, şiirin can damarı bu redifler olmuştur. Bu redif 15. yy'ın şairler sultanı olarak bilinen Ahmed Paşa'nın da ilgisini çekmiş ve Yahyaoğlu'nun şiirine bir nazîre yazmıştır. Ahmed Paşa'nın dîvanındaki bu gazel, tüm yönleri ile Yahyaoğlu, Hassân, Nebî, Rahîmî, Zeynî, Kerîmî, Nücûmî, Ömer'den oluşan nazîre silsilesine dâhil edilmelidir.

KAYNAKÇA

- ARAT, Reşit R. (1992), *Atabetü'l-Hakâyık*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ERGİN, Muharrem. (2007), *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- GÖKYAY, O. Şaik (1973), *Dedem Korkudun Kitabı*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yay.
- HAMMER, J. Von (2005), *Osmanlı Tarihi C.1-2*, Çev. Mehmet Ata, İstanbul: M"EB Yay.
- İSEN, Mustafa (1990), *Usûlî Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- İSEN, Mustafa (1998), *Sehî Bey Tezkiresi*, Ankara: Akçağ Yay.
- İSEN, Mustafa (1999), *Latîfî Tezkiresi*, Ankara: Akçağ Yay.
- KAZAN, Şevkiye (2004), *"Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler"*, Çankaya Üniversitesi Journal of Art and Science, cilt.2, ss.75-104
- KEMAL, Namık (1968), *Yavuz Sultan Selim*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.

KÖKSAL, Fatih (2006), *Sana Benzer Güzel Olmaz-Divan Şiirinde Nazîre*, Ankara: Akçağ Yay.

MACİT, Muhsin (2005), *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Kapı Yay.

MACİT, Muhsin (2016), *Nedîm Dîvânı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.

NACİ, Muallim (2004), *Edebiyat Terimleri İstîlâhât-ı Edebiye*, Haz. M. A. Yekta Saraç, İstanbul: Gökkuşbuca Yay.

OKUR, Münevver Meriç (1997), *Cemşid ü Hurşid*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.

PALA, İskender (2009), *Ansiklopedik Dîvan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yay.

ŞENTÜRK, A. Atilla; KARTAL Ahmet (2005), *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergah Yay.

TANPINAR, A. Hamdi (1982), *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Basımevi.

TANYERİ, M. Ali (1999), *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Ankara: Akçağ Yay.

TARLAN, A. Nihad (1992), *Ahmet Paşa Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay.

TATÇI, Mustafa (2013), *Yunus Emre Dîvân-ı İlâhiyât*, Eskişehir: 2013 Türj Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yay.

TDK, (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara.

TDK, (1993), *Türkiye Ağızlarından Derleme Sözlüğü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

TDK, Büyük Türkçe Sözlük,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59b53782a80c57.01785903 (10.09.2017)

TOLASA, Harun (1973), *Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası*, Ankara: Sevinç Matbaası.

ÜST, Sibel (2012), *Edirneli Nazmî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (e-kitap)

YETİŞ, Kazım (1989), *"Ahenk/Edebiyat"*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.1, İstanbul.

YILMAZ, Ozan (2015), *Necâti Beğ Dîvânı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.